

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2013/4.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **EEN HEDENDAAGSE “LOF DER ZOTHEID”.
“DE LAATKOMER” VAN DIMITRI VERHULST**

Hoe zou het toch zijn afgelopen met de naamloze echtgenoot uit Elsschots beroemde gedicht, die na jaren van uitzichtloos lijden in een afschuwelijk huwelijk zich zwijgend bij het haardvuur zit te verbijten en zijn kinderen een “godvergeten en vervaarlijke aanblik” biedt?

Dimitri Verhulst doet in zijn even cynische als hilarische roman *De laatkomer* een aannemelijke suggestie. Zijn 74-jarige hoofdpersoon, een gepensioneerde bibliothecaris met twee volwassen kinderen, heet Désiré Cordier en wil niets liever dan

ontsnappen uit zijn van meet af aan verstikkende huwelijk met het afstotelijke, bedilzieke leeghoofd Moniek De Petter. Het lukt hem niet zijn op een stervend paard lijkende gade geestelijk te vermoorden, noch om haar lichamelijk om te brengen, en scheiden is geen optie. Want tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren zoals alimentatieplicht. Hoe vaak heeft hij niet gedacht: “Ik moet de schimmel van mijn stramme voeten wassen / en rennen door het vuur en door het water plassen / tot bij een ander lief in enig ander land”?

In tegenstelling tot Elsschots uitgebluste bejaarde voegt Désiré uiteindelijk de daad bij het woord. Hij vlucht uit zijn huwelijk door aan zichzelf te ontsnappen. Hij kiest voor volstrekte onthechting, niet door zwijgend en bewegingloos in moordfantasieën te verzinken, maar door een spraakwaterval aan beledigende wartaal te produceren en verder alles te doen wat hij zijn levenlang niet durfde, zoals op treinen te springen zonder kaartje. Hij wendt kortom dementie voor. De gesloten geriatrische inrichting Winterlicht, waarin hij na zware medische tests belandt, is uiteindelijk zijn vlucht naar een ander land, waar hij een ander lief, zijn jeugddroom Rosa Rozendaal, terugvindt.

Bijtend geestig zijn de beschrijvingen van Désirés horrorhuwelijk en zijn steeds krankzinniger pogingen daaraan te ontsnappen. Om officieel dement te worden verklaard, moet hij zich consequent gedragen als een volslagen hersenloze zonder geheugen. Dat is geen sinecure, maar dat is het leven tenslotte voor niemand. Gaandeweg dringt het lucide besef door dat voor Verhulst Désirés huwelijk en het hele passievolle burgermanbestaan waarin hij zowel lichamelijk als geestelijk vegeteert metaforen voor het leven zijn. “Normale” mensen verdrijven de sleur en de zinloosheid van hun bestaan met hobby’s als winkelen, koken, reizen of ander escapistisch tijdverdrijf in de trant van carnaval. Voor verbitterde cynici als Désiré, die het hele leven als maskerade ervaren, is dat niet op te brengen.

Alhoewel? Hij slaagt pas voor zijn examen dementie nadat hij van een boodschap thuiskomt met een broodrooster in plaats van een taart en een kledingwinkel zonder te betalen verlaat, gehuld in “een stuk textiel dat zich nog het eerbiedigst liet

omschrijven als een vrijetijdshemd, zij het dan zonder mouwen en opzichtig bedrukt met een Engelstalige slogan die verwees naar een activiteit die door gezonde paren voornamelijk op matrassen wordt bedreven”. In zijn eigen bewoordingen ziet hij eruit als “een treurige carnavalsfiguur (pleonasmel!)”, maar hij kan niet ontkennen dat hij zijn escapistische ondernemingen “heerlijk” vindt en zich opvreet van spijt dat hij niet eerder op het idee is gekomen zijn leven als een rol in een dadaïstisch toneelstuk op te vatten in plaats van het volkomen serieus te nemen.

De bizarre fratsen die hij uithaalt om zijn vrouw en kinderen, alsmede de buurtbewoners in de o zo fatsoenlijke Azaleastraat ervan te overtuigen dat hij dement is, beschouwt hij als het voorprogramma van zijn absurdistische voorstelling. Het hoofdprogramma zal zich afspelen in Huize Winterlicht, waar gekken in een speciaal voor hen ontworpen dadaïstisch decor kunnen doen alsof ze “normaal” zijn. Zo is er een fakebushalte om de schimzieken het idee te geven dat ze te allen tijde kunnen vluchten, compleet met een wegwijzer naar een niet bestaande stad. In de halte van deze “spookverbinding naar elders”, wachtend op een bus die nooit komt, vertoeft Désiré aanzienlijk liever dan in de doodlopende steeg van het “echte” leven. Ooit heeft hij als aankomend bibliothecaris een theoretische verhandeling geschreven over Erasmus, eenmaal geslaagd voor het toelatingsexamen van de psychiatrische inrichting kan hij eindelijk zonder gêne luidkeels zijn *Lof der zotheid* zingen.

Die lofzang is onder de pen van Dimitri Verhulst uitgegroeid tot een sublieme danteske komedie, vergelijkbaar met zijn novelle *Mevrouw Verona daalt de heuvel af* (2006), eveneens een eerbetoon aan de cynici die de absurditeit van de zinloosheid onder ogen durven te zien. Zonder liefde is er geen zingeving mogelijk en is alles vergeefs, is de teneur. De herinnering aan geluksmomenten die hoofd-persoon Mevrouw Verona met haar overleden geliefde heeft gekend, geven slechts een schijn van warmte aan het ijsselijke sprookje over de leegte van een bestaan zonder liefde. Het omgekeerde ervaart Désiré als hij zijn kinds geworden jeugdliefde Rosa terugvindt, wier “onbewoonde hoofd eens een beeldig schone vrouw had toebehoord”.

De enige zwakte aan *De laatkomer* is de ongewilde ernst ervan. Te nadrukkelijk stipuleert Verhulst dat het leven een gevangenis is, uitgerust met isoleercellen en folterkamers waarop het bordje “Huwelijk” hangt. “Het huwelijk was in onze maatschappij nog altijd het allergrootste misdaadmilieu, met voorsprong zelfs, en toch hoorde je nooit een extremistische partij tekeergaan tegen dat eeuwenoude burgerlijke instituut! Integendeel, ze gewaagden het zelfs te spreken over het gezin als zijnde de hoeksteen van de samenleving!”

Dat weten we toch al lang: niemand heeft dat beter verwoord dan Elsschot, en dus zijn dergelijke traktaatjes overbodig. Tenzij ze opzettelijk zijn ingevoegd, om te laten zien dat Désiré werkelijk aan het dementeren geslagen is en tot geen originelere gedachten meer in staat is dan zulke kolossale waarheden als koeien.

Voor mij is het meest fascinerende aan deze virtuoos gecomponeerde en als een verbale fusillade geschreven zedenroman de onuitgesproken suggestie dat Désiré niet simuleert en wel degelijk echt dement is, uiteraard zonder dat zelf te beseffen. Heeft zijn vrouw immers niet een punt als ze beweert dat hij lijdt aan “het syndroom van Gorbatsjov”, ofwel Korsakov, het schrikbeeld van alcoholverslaafden? In alle gevallen blijft de strekking van deze hedendaagse *Lof der zotheid* met glans overeind: gekken, van welke signatuur dan ook, zijn beter af dan zogenaamd normale mensen die zichzelf volkomen vrijwillig voortdurend voor de gek (laten) houden.

ELSBETH ETTY

DIMITRI VERHULST, *De laatkomer*, AtlasContact,
Amsterdam, 140 p.
